

BŪTISKAIS, KAS JĀZINA, PĒRKOT INDIVIDUĀLOS AIZSARDZĪBAS LĪDZEKĻUS (IAL)

UZŅĒMĒJIEM
UN PATĒRĒTĀJIEM

INFORMATĪVU MATERIĀLU SĒRIJA PATĒRĒTĀJIEM UN UZŅĒMĒJIEM

Informatīvais materiāls tapis ar Eiropas Savienības PHARE
2002. gada programmas „Tirgus uzraudzības sistēma
nepārtikas preču jomā – Tehniskā palīdzība” projekta atbalstu.

Projektu īsteno „Ramboll Danmark”

Sīkāka informācija pieejama
Patērētāju tiesību aizsardzības centrā

Tālr. 7212688
Adrese: Elizabetes iela 41/43, Rīga, LV-1010
www.ptac.lv

Rīga, 2005

BŪTISKAIS, KAS JĀZINA, PĒRKOT INDIVIDUĀLOS AIZSARDZĪBAS LĪDZEKĻUS (IAL)

Ievads

Darba aizsardzības likumdošanas mērķis ir ar dažādu preventīvo pasākumu palīdzību nodrošināt nodarbinātajiem drošu un nekaitīgu darba vidi, kā arī novērst vai līdz minimumam samazināt nelaimes gadījumu iespējamību. Tāpēc ir izdoti vairāki Ministru kabineta noteikumi, kuros detalizēti izskaidrotas atsevišķu nozaru darba aizsardzības jautājumiem piemērojamās prasības.

Ministru kabineta 2002.gada 23.augusta noteikumos Nr.372 «Darba aizsardzības prasības, lietojot individuālos aizsardzības līdzekļus» ir noteikts: ja darba vidē pastāv briesmas vai bīstamība, turklāt šo risku nevar novērst vai samazināt ar tehnisku vai organizatorisku pasākumu palīdzību, darba devēja pienākums ir nodrošināt savus darbiniekus ar **individuālajiem aizsardzības līdzekļiem** (turpmāk tekstā – IAL).

Gadījumos, kad netiek garantēta pietiekama riska situācijas kontrole, IAL var tikt izmantoti arī kā papildu aizsardzības līdzekļi. Tomēr visbiežāk IAL tiek izmatoti kā pēdējā iespēja, lai izvairītos no aroda riska radītajām sekām vai mazinātu šo seku nopietnību. Tāpēc Latvijā ir noteiktas stingras IAL aprites (ražošanas, pārdošanas, lietošanas) kontroles prasības.

IAL tirgus uzraudzības mērķis ir panākt, lai tirgū tiktu piedāvāti tikai tādi aizsardzības līdzekļi, kas atbilst noteikumos izvirzītajām prasībām, proti, ja šie līdzekļi tiek atbilstoši lietoti, tie nedrīkst apdraudēt cilvēku veselību un dzīvību. Tirdzniecības un pakalpojumu sniegšanas jomā IAL tirgus uzraudzību veic Patērētāju tiesību aizsardzības centrs (PTAC), bet darba vietās – Valsts darba inspekcija (VDI).

Kas ir IAL

Individuālie aizsardzības līdzekļi ir ierīces, izstrādājumi, iekārtas un sistēmas, ko **nodarbinātais** valkā vai kā citādi lieto darbā, lai aizsargātu savu drošību un veselību no viena vai vairāku darba vides riska faktoru iedarbības.

Kas ir IAL patērētāji

IAL patērētāji lielākoties ir juridiskas personas, t.i., darba dēvēji, kuri par uzņēmuma līdzekļiem nodrošina nodarbinātos ar nepieciešamiem aizsarglīdzekļiem, kā to paredz Eiropas Savienības (ES) un Latvijas likumdošana (IAL novērtēšanu un iegādi darba devējs var uzdot uzņēmuma vai iestādes speciālistiem). Taču ir patērētāji, kuri IAL lieto personīgām vajadzībām, piemēram, zemnieki, amatnieki un mājsaimnieki.

BŪTISKAIS, KAS JĀZINA, PĒRKOT INDIVIDUĀLOS AIZSARDZĪBAS LĪDZEKĻUS (IAL)

Vispārīgās prasības IAL

Latvijas tirgū pieejamajiem IAL ir jāatbilst Ministru kabineta 2003.gada 11.februāra noteikumu Nr.74 «Prasības individuālajiem aizsardzības līdzekļiem, to atbilstības novērtēšanas kārtība un tirgus uzraudzība» prasībām, kas izstrādātas saskaņā ar ES direktīvām 89/686/EEC, 93/68/EEC, 93/95/EEC un 96/58/ES. Par minēto noteikumu atbilstību atbild IAL ražotājs vai importētājs/piegādātājs.

Visiem tirgū piedāvātajiem IAL ir jābūt ar CE marķējumu!

CE marķējums apliecina produkta atbilstību ES direktīvu un **harmonizēto standartu** prasībām. Latvijas standartus ir viegli atpazīt pēc abreviācijas **LVS EN**.

Obligāta prasība – CE marķējumam ir jābūt skaidri saskatāmam un salasāmam.

Ja IAL ir par mazu, lai uz tā izvietotu visu nepieciešamo informāciju par produktu, CE marķējums, piktogrammas/ideogrammas, skaidrojumi ir jāizvieto uz līdzekļa iepakojuma un/vai jāietver tā lietošanas instrukcijā.

Katram IAL ir jābūt apgādātam ar lietošanas instrukciju valsts valodā, kurā par līdzekli obligāti jāiekļauj šāda informācija: lietošanas mērķis, glabāšanas, izmantošanas, tīrīšanas un apkopes noteikumi, piemērotie papildu piederumi/rezerves daļas, aizsardzības spējas, ar tā lietošanu saistītie ierobežojumi, derīguma termiņš, transportēšanai nepieciešamie ierobežojumi, pazišanas zīmes, apzīmējumi u.tml.

Uz darba apģērba un apaviem, līdzīgi kā uz ikdienā lietojamiem apģērbiem un apaviem, jābūt informācijai par izmēru, ražošanā izmantotajiem materiāliem, ražotāju un ražotājvalsti.

IAL kategorijas

Atkarībā no potenciālajiem riskiem, kuru novēršanai tiek izmantoti IAL, šie līdzekļi tiek iedalīti trīs kategorijās:

1. kategorija

Vienkārša veida IAL – aizsargā pret darba vides risku, **kuru lietotājs pats spēj laikus novērtēt un kura radītais kaitējums ir minimāls.**

Piemēram:

- apģērbs, piederumi un cimdi aizsardzībai pret virspusēju mehānisku iedarbību;
- apģērbs un cimdi aizsardzībai pret vājas iedarbības ķīmiskās tīrīšanas līdzekļiem;
- apģērbs, piederumi un cimdi aizsardzībai pret karstām detaļām, kuru temperatūra nav augstāka par +50°C;
- apģērbs, piederumi aizsardzībai pret atmosfēras parādībām (izņemot ekstremālās);
- aizsarglīdzekļi pret saules starojumu.

3. kategorija

Sarežģīta veida IAL, kas aizsargā pret darba vides risku, **ko lietotājs pats nespēj pietiekami ātri novērtēt un kas apdraud cilvēka dzīvību vai negatīvi un neatgriezeniski ietekmē viņa veselību.**

Piemēram:

- filtrējošās respiratoru ierīces aizsardzībai pret cietu un šķidru daļiņu aerosoliem vai kairinošām, toksiskām un radioaktīvām gāzēm;
- respiratoru ierīces (arī tās, ko izmanto niršanai), kas nodrošina pilnīgu izolāciju no atmosfēras;
- ķermeņa aizsardzībai paredzētie līdzekļi, kas nodrošina daļēju aizsardzību pret bīstamām ķīmiskajām un radioaktīvajām vielām, bīstamiem ķīmiskajiem un radioaktīvajiem produktiem, kā arī aizsardzībai pret jonizējošo starojumu;
- līdzekļi aizsardzībai pret kritieniem no augstuma;
- aizsardzības līdzekļi lietošanai +100°C un augstākā temperatūrā un apstākļos, kad iespējama saskare ar infrasarkanā starojumu, atklātu liesmu vai lielu daudzumu izkususi materiāla;
- aizsardzības līdzekļi lietošanai –50°C un zemākā temperatūrā;
- līdzekļi aizsardzībai pret elektrisko strāvu un bīstamu spriegumu, kā arī aizsardzības līdzekļi, ko, strādājot ar augstspriegumu, izmanto izolācijai.

BŪTISKAIS, KAS JĀZINA, PĒRKOT INDIVIDUĀLOS AIZSARDZĪBAS LĪDZEKĻUS (IAL)

2. kategorija

IAL, **kas neatbilst nedz pirmajai, nedz trešajai kategorijai.**

Piemēram:

- atstarojošais aizsargapģērbs;
- cimdi aizsardzībai pret mehānisku iedarbību;
- darba apavi ar neslīdošo zoli aizsardzībai pret virspusēju mehānisku iedarbību;
- aizsargbrilles sejas aizsardzībai pret virspusēju mehānisku iedarbību;
- austiņas vai ieliktni aizsardzībai pret troksni;
- ķiveres.

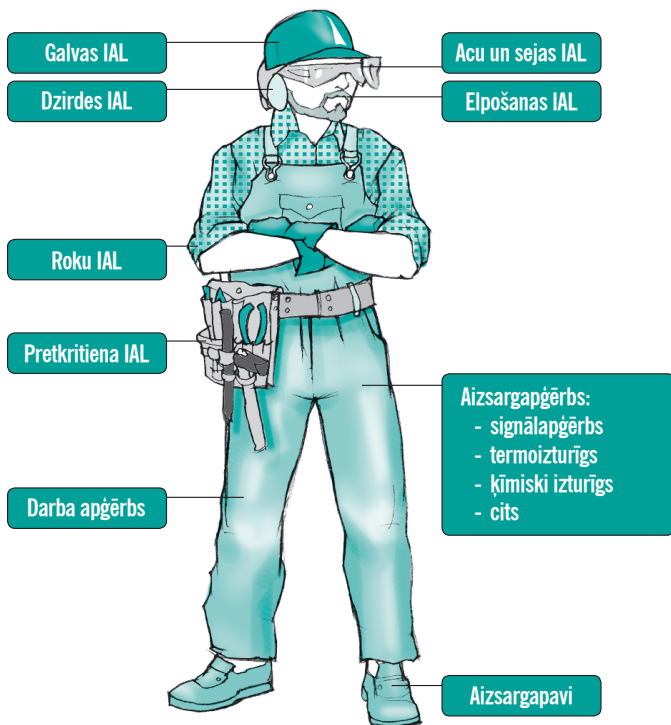
CE 0493

Pirms piedāvā tirgū jebkuras kategorijas IAL, ražotājam šie līdzekļi jāpārbauda pilnvarotā institūcijā, kura sertificē IAL atbilstību harmonizētiem standartiem. Pēc pārbaudes sertifikāta saņemšanas ražotājs katram IAL pievieno CE zīmi, norādot arī pilnvarotās institūcijas identifikācijas numuru.

IAL veidi

Ir pieņemta šāda IAL klasifikācija:

- galvas IAL – ķiveres, aizsargecpures;
- dzirdes IAL – ausu ieliktni, austiņas, akustiskās ķiveres;
- acu un sejas IAL – brilles, aizsargbrilles, aizsargekrāni, sejas aizsegi, metināšanas vairogļi;
- elpošanas IAL – respiratora tipa ierīces, maskas ar putekļu un/vai gāzu filtriem, ierīces ar gaisa piegādi;
- pretkritiena IAL – drošības jostas, ķermeni noturošanas ierīces, kritiena enerģiju amortizējošs aprīkojums, virves;
- roku un plaukstu IAL – cimdi un piederumi pret aukstumu, karstumu, mehāniskām traumām (t.sk. griezumiem), dielektriskie, termoizturīgie un ķīmiski izturīgie cimdi;
- ķermeņa IAL;
- darba apģērbs – kombinezoni, jakas, puskombinezoni, bikses, lietussakas, mēteļi, uzvalki u.tml.;
- aizsargapģērbs – signālapģērbs, termoizturīgs apģērbs, kā arī aizsargapģērbs metināšanas darbiem, darbiem ar motorzāģiem un ķīmiskām vielām;
- kāju IAL – darba kurpes, puszābaki, zābaki, sandales, kā arī aizsargapavi, piemēram, dielektriski, termoizturīgi un ķīmiski izturīgi zābaki.

Kas jāņem vērā, izvēloties IAL

Saskaņā ar Ministru kabineta 2002.gada 23.augusta noteikumiem Nr.372 «Darba aizsardzības prasības, lietojot individuālos aizsardzības līdzekļus», izvēloties IAL, **ir jāizvērtē visi darba vietā sastopamie riska faktori**. Par šo prasību izpildi, kā arī par to, lai tiktu iegādāti tikai tādi IAL, kas atbilst Ministru kabineta noteikumu Nr.74 «Prasības individuālajiem aizsardzības līdzekļiem, to atbilstības novērtēšanas kārtība un tirgus uzraudzība» prasībām, ir atbildīgs darba devējs.

BŪTISKAIS, KAS JĀZINA, PĒRKOT INDIVIDUĀLOS AIZSARDZĪBAS LĪDZEKĻUS (IAL)

Riska faktoru novērtēšana, kā arī pareiza IAL novērtēšana un noteikšana ir jāveic kompetentam darba aizsardzības speciālistam, kurš ir apmācīts noteiktā kārtībā.

Ražotāji uz IAL vai uz to iepakojuma norāda atbilstošu harmonizētu standarta marķējumu, piemēram, piktogrammas vai citus apzīmējumus, kas speciālistiem atvieglo IAL izvēli. Aizsargapģērbu un aizsargcimdņu piktogrammu paraugi ir apkopoti 1.tabulā.

1.tabula. Aizsargapģērbu vai aizsargcimdņu piktogrammu paraugi

Piktogramma	Nozīmes skaidrojums
abc	Piktogrammas tiek izmantotas, ja aizsargapģērbs vai aizsargcimdņi nodrošina lietotāja aizsardzību pret šķidrām ķīmikālēm un ir pārbaudīti saskaņā ar LVS EN 347, 465; 466; 467 un citu standartu prasībām.
abc def	Piktogramma tiek izmantota, ja aizsargapģērbs vai aizsargcimdņi nodrošina lietotāja aizsardzību pret karstumu un atklātām liesmām un ir pārbaudīti saskaņā ar LVS EN 470-1; 531; 533 un citu standartu prasībām.
abc	Piktogramma tiek izmantota, ja aizsargapģērbs vai aizsargcimdņi nodrošina lietotāja aizsardzību ļoti aukstos laika apstākļos (-50°C) un ir pārbaudīti saskaņā ar LVS EN 342 vai LVS EN 511 standartu prasībām.
	Piktogramma tiek izmantota, ja aizsargapģērbs nodrošina lietotāja redzamību bīstamās situācijās jebkādos gaismas apstākļos dienā un transportlīdzekļu apgaismojumā tumsā, kā arī ir pārbaudīts saskaņā ar LVS EN 471 standarta prasībām.
X Y	Piktogramma tiek izmantota, ja aizsargapģērbs aizsargā pret sliktiem laika apstākļiem (lietus, vējš un aukstums līdz -5°C) un ir pārbaudīts saskaņā ar LVS EN 343 standarta prasībām.
abc d	Piktogramma tiek izmantota, ja cimdņi nodrošina lietotāja aizsardzību pret mehānisku iedarbību un ir pārbaudīti atbilstoši LVS EN 388 standarta prasībām.

Savukārt aizsargapavu marķēšanai tiek izmantoti burti un cipari (sk. 2.tabulā). Parasti marķē kurpes mēlīti, zābaku maliņu vai apavu iepakojumu.

2.tabula. Aizsargapavu LVS EN 345 marķējuma paraugi

Apzīmējums	Nozīmes skaidrojums
SB	Ādas aizsargapavi ar purngala aizsardzību, neslidošu un eļļas izturīgu zoli.
S2	Ādas aizsargapavi ar purngala aizsardzību, papēža triecienizturību, neslidošu antistatisku un eļļas izturīgu zoli.
S3	Ādas aizsargapavi ar purngala aizsardzību, ar necaurduramu zoli, papēža triecienizturību, neslidošu, antistatisku un eļļas izturīgu zoli.
S4	Gumijas vai polimēru zābaki ar purngala aizsardzību, papēža triecienizturību, neslidošu, antistatisku un eļļas izturīgu zoli.
S5	Gumijas vai polimēru zābaki ar purngala aizsardzību, ar necaurduramu zoli, papēža triecienizturību, neslidošu, antistatisku un eļļas izturīgu zoli.

Jāņem vērā, ka norādītais marķējuma harmonizētais standarts attiecas tikai uz izstrādājumu, nevis uz tā pagatavošanai izmantotajiem materiāliem! Uz izmantotajiem materiāliem tiek attiecināti citi standarti vai normu prasības, kas norādītas attiecīgajā LVS EN standartā.

Patērētājiem, kuri vēlas iegādāties IAL personīgai lietošanai (īpaši 2. vai 3. kategorijas IAL!), vispirms ir rūpīgi jāizpēta ražotāju katalogs, jāiepazīstas ar līdzekļa lietošanas instrukciju, kā arī ar tam pievienoto marķējumu. To vislabāk ir darīt specializētos veikalos vai firmās, kur ir lielāka iespēja saņemt nepieciešamās konsultācijas.

Tā kā IAL pielietošana var būt saistīta ar dažādām neērtībām, tos izvēloties, jāņem vērā ne vien konkrētā IAL drošības pakāpe, bet arī **ērtums**.

BŪTISKAIS, KAS JĀZINA, PĒRKOT INDIVIDUĀLOS AIZSARDZĪBAS LĪDZEKĻUS (IAL)

Kas jāņem vērā, lietojot IAL

IAL ir jābūt nevainojamā stāvoklī, tiem jānodrošina pilnīga nodarbināto personu drošība un veselības aizsardzība. Tāpēc **IAL drīkst lietot tikai tiem mērķiem, kam tie paredzēti, turklāt – stingri ievērojot lietošanas instrukcijas.**

Lai nodrošinātu efektīvu aizsardzību pret dažādiem riska faktoriem, IAL nepieciešams uzturēt atbilstošā kārtībā. IAL kalpošanas ilgums ir atkarīgs arī no to kopšanas un glābšanas apstākļiem. Uzglabāšanas laikā gandrīz visiem IAL nepieciešams nodrošināt aizsardzību pret UV stariem (vai samazināt to iedarbību).

Tā kā darba laikā darba apgērbs un apavi pastāvīgi tiek pakļauti dažādu mehānisku un ķīmisku procesu iedarbībai, tie ir atbilstoši jākopj – IAL tīrīšana jāveic atbilstoši lietošanas instrukcijai. Šīs prasības attiecas arī uz citiem IAL. Piemēram, ja aizsargcimdus, kuri paredzēti aizsardzībai pret ķīmiskām vielām, darba vai maiņas nobeigumā nenotīra saskaņā ar ražotāja instrukciju, vēl 8 līdz 10 stundas pēc darba turpinās ķīmikāliju iedarbība uz cimdņu materiālu. Rezultātā cimdi tiek bojāti, bet to lietotājs var gūt nopietnas traumas!

IAL patērētāju tiesības

CE marķējumam jābūt **visiem** tirgū piedāvātajiem IAL, turklāt marķējumam ir jābūt skaidri saskatāmam un salasāmam.

Tāpat uz IAL ir jānorāda šāda informācija:

- dati par IAL ražotāju vai tā pilnvarotu pārstāvi – uzņēmuma nosaukums un/vai zīmols, logo, atrašānās vieta;
- izstrādājuma nosaukums (tirdzniecības artikuls vai kods), kas ļauj lietotājam atpazīt konkrētā ražotāja vai tā pārstāvja produkciju;
- IAL izmērs;
- izgatavošanas datums, jo IAL nolietošanās pakāpe lielā mērā var ietekmēt tā garantēto aizsardzības efektivitāti.

2. un 3.kategorijas IAL jābūt pievienotai šādai ražotāja vai tā pilnvarotā pārstāvja sagatavotai informācijai valsts valodā:

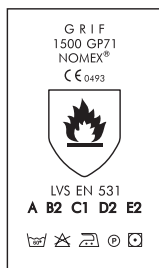
- lietošanas noteikumi – uzglabāšana, izmantošana, tīrīšana, apkope, apkalpošana un dezinficēšana;

- tehniskās iespējas, kas konstatētas pārbaudēs, nosakot aizsardzības līdzekļa aizsardzības līmeni un kategoriju;
- papildpiederumi un/vai rezerves daļas (ja tādi paredzēti);
- aizsardzības līdzekļa aizsardzības klasei atbilstoši riska līmeņi un lietošanas ierobežojumi;
- līdzekļa izgatavošanas termiņš vai periods;
- lietoto apzīmējumu un marķējumu nozīme;
- harmonizētie standarti, kuros noteiktās prasības ievērotas, projektējot un izgatavojot IAL.

Ražotājam ir jāpievieno IAL arī informācija, kas lietotājam jebkurā brīdī ļauj paliecināties par līdzekļa lietošanas procesā nepieciešamās aizsardzības nodrošināšanu. Piemēram, termoizturīga aizsargap-

ģērba etiķetē jānorāda šāda informācija:

- ražotāja logo;
- artikuls;
- pielietotais materiāls;
- CE zīme un tās pilnvarotās institūcijas identifikācijas numurs, kura pārbaudījusi IAL atbilstību harmonizētiem standartiem;
- piktogramma;
- harmonizētais standarts un standarta paredzēto testu pārbaudes rezultātā iegūtās efektivitātes pakāpes;
- izstrādājuma kopšanas simboli.

IAL patērētājiem noderīga informācija

Jautājumu vai sūdzību gadījumā patērētāji var griezties:

Patērētāju tiesību aizsardzības centrā, Rīgā, Elizabetes ielā 41/43, tālr. 7212688, vai šī centra reģionālajās nodaļās. Papildu informācija – www.ptac.lv

Informāciju vai konsultācijas par IAL izvēli un pielietošanu var saņemt:

Valsts darba inspekcijā, Rīgā, Kr.Valdemāra ielā 38, tālr. 7021751, vai VDI reģionālajās inspekcijās. Papildu informācija – www.vdi.lv

SIA "GRIF", Rīgā, Maskavas ielā 322, tālr. 7187878. Papildu informācija – www.grif.lv

Likumdošanu vai labo praksi darba aizsardzības jomā var meklēt šādos Interneta avotos:

www.likumi.lv, www.osha.lv, www.ppe.lv

Ar atsevišķu IAL ražotāju piedāvāto informāciju var iepazīties šādos Interneta avotos:

www.ansell.be, www.bacou-daloz.com, www.dunlop.info, www.microgard.com, www.moldex.com